

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

IMPROVEMENT OF TRAINING CONTENT ON THE SAFETY OF LIFE ACTIVITIES OF FUTURE TEACHERS

У статті звертається увага на те, що розвиток людської цивілізації не зменшує кількості небезпек, а призводить до появи нових, відтак у контексті забезпечення сталого розвитку людства ключову роль відіграє компетентність із безпеки життєдіяльності. Стверджується, що необхідність її сформованості є надзвичайно актуальною стосовно педагогічних працівників, адже здобувачі освіти як представники зростаючого покоління – це майбутнє української нації, її генофонд і стратегічний суспільний потенціал. Підкреслюється, що педагог, відповідно до чинного законодавства, повинен забезпечувати безпечні й нешкідливі умови в закладах освіти та сприяти розвитку безпекової компетентності здобувачів освіти.

Зазначається, що формування компетентності з безпеки життєдіяльності на етапі фахової підготовки безпосередньо визначається змістом навчання. Наводиться авторська позиція, що корелює з поглядами багатьох науковців щодо визначальної ролі змісту навчання в підготовці майбутніх фахівців, який повинен відповідати вимогам часу. Стверджується про необхідність удосконалення змісту навчання з безпеки життєдіяльності, яка полягає в урахуванні нових і зростаючої актуальності відомих небезпек та в урахуванні нових способів профілактики чи запобігання небезпек або ж мінімізації їх наслідків. Небезпеками, які зумовлюють необхідність удосконалення змісту навчання з безпеки життєдіяльності визначено війну, світову пандемію коронавірусу COVID-19; масове дезінформування, кібербулінг, розвиток синдрому цифрового слабоумства, комп'ютерної та ігрової наркоманії, появу суїцидальних квестів внаслідок стрімкої інформатизації; глобалізацію світового простору, відкритість кордонів, розширення меж товарообігу; надмірне, неконтрольоване та бездумне використання отрутохімікатів; стрімке поширення таких небезпечних рослин як амброзія полинолиста та борщівник Сосновського; масову необізнаність з механізмами поширення токсоплазмозу.

Робиться висновок про необхідність подальшої актуалізації уваги до означеної проблематики з огляду на зростаючу кількість

небезпек та мінливість нинішньої дійсності.

Ключові слова: безпеки, удосконалення, зміст навчання, безпека життєдіяльності, майбутні педагоги.

The article draws attention to the fact that the development of human civilization does not reduce the number of dangers, but leads to the emergence of new ones, so in the context of ensuring sustainable development of mankind, the key role is played by competence in life safety. It is argued that the need for its formation is extremely important for teachers, because students as representatives of the older generation - is the future of the Ukrainian nation, its gene pool and strategic social potential. It is emphasized that the teacher, in accordance with current legislation, must ensure safe and harmless conditions in educational institutions and promote the development of safety competence of students.

It is noted that the formation of competence in life safety at the stage of professional training is directly determined by the content of training. The author's position is correlated with the views of many scholars on the decisive role of the content of education in the training of future professionals, which must meet the requirements of time. It is argued that it is necessary to improve the content of safety training, which is to take into account new and growing relevance of known hazards and to take into account new ways to prevent or prevent hazards or minimize their consequences. The dangers that necessitate the improvement of the content of lifelong learning are the war, the global pandemic of the coronavirus COVID-19; mass disinformation, cyberbullying, the development of digital dementia, computer and gambling addiction, the emergence of suicide quests due to rapid informatization; globalization of the world space, open borders, expanding the boundaries of trade; excessive, uncontrolled and reckless use of pesticides; rapid spread of such dangerous plants as ragweed and Sosnowski's hogweed; mass ignorance of the mechanisms of spread of toxoplasmosis.

It is concluded that it is necessary to further update the attention to these issues in view of the growing number of dangers and variability of the current reality.

Key words: dangers, improvement, content of education, safety of life, future teachers.

УДК 371.7

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/45.33>

Глінчук Ю.О.,

докт. пед. наук,
доцент кафедри загальнотехнічних
дисциплін, технологій
та цивільної безпеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Неминуchoю складовою людського життя є безпеки, і будь-які еволюційно-трансформаційні зміни не зменшують їх кількості, а лише призводять до появи нових. Як стверджує О. Бокшиц, людська цивілізація досягає все більшої могутності, а проблема безпеки її існування стає все більш гострою [2, с. 5]. Відтак у контексті забезпечення сталого розвитку людства ключову роль відіграє компетентність із безпеки життєдіяльності (далі – БЖД). Необхідність її сформованості

є надзвичайно актуальною стосовно педагогічних працівників, адже здобувачі освіти як представники зростаючого покоління – це майбутнє української нації, її генофонд і стратегічний суспільний потенціал. Педагог, з одного боку, відповідно до чинного законодавства, повинен забезпечувати безпечні й нешкідливі умови в закладах освіти, а, з іншого, – сприяти розвитку безпекової компетентності в здобувачів освіти.

Цілком очевидно, що формування компетентності з безпеки життєдіяльності на етапі фахової підготовки безпосередньо визначається змістом навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Через призму розвитку суспільства бачать зміст освіти І. Червінська та Я. Никорак, підкреслюючи, що освітня система є ефективною лише тоді, коли відповідає часу, внаслідок чого однією з головних ланок її реформування повинна бути модернізація змісту освіти [14].

На необхідності перегляду змісту освіти та його удосконалення, зокрема, в руслі Болонського процесу та компетентнісного підходу наголошує І. Г. Клімова [4].

Обов'язковість відповідності змісту навчання викликам сьогодення у формуванні культури безпеки життєдіяльності студентів обстоює С. Гвоздій [3].

Те, що зміст підготовки майбутнього педагога має включати матеріал, вивчення якого підвищить рівень життєохоронної компетентності, підкреслює І. Яковлева [15, с. 11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри загальну визнаність необхідності удосконалення змісту навчання фахівців відповідно до сучасних суспільних запитів, проблема удосконалення змісту навчання з безпеки життєдіяльності майбутніх педагогів залишається розробленою недостатньо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) – обґрунтувати удосконалення змісту навчання з БЖД майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На наш погляд, удосконалення змісту навчання з БЖД полягає в урахуванні нових і зростаючої актуальності відомих небезпек та в урахуванні нових способів профілактики чи запобігання небезпек або ж мінімізації їх наслідків.

Надзвичайно несприятливим геополітичним чинником для України є наявність по сусідству Російської Федерації – держави-агресора. Зокрема, ще до початку війни Б. Левик та Л. Кривизюк наголошували, що сучасні реалії України (втрата території Криму, військовий конфлікт на східних територіях держави, суб'єктивний досвід частини громадян щодо втрати майна, роботи і безпеки тощо) зайвий раз прямо і побічно актуалізують проблематику національної безпеки [6]. Вторгнення ж російських військ в Україну 24 лютого 2022 року довело, що, окрім збройних сил України, ціллю для ураження є й цивільне населення, зокрема, діти.

На наш погляд, це зумовлює необхідність посилення уваги до алгоритмів поведінки в умовах надзвичайних ситуацій військового характеру та способів надання першої невідкладної допомоги. Тим більше, зважаючи на те, що в силу надання автономії закладам вищої освіти з багатьох освітніх програм вилучено дисципліну «Цивільний захист».

Справжнім викликом сьогодення стала світова пандемія коронавірусу COVID-19. Ситуацію із

безпосередньою загрозою інфікування ускладнив надмір фейкової інформації. Адже, як доводять Є. Мазур та В. Фурашев, зважаючи на те, що наразі близько 22,9 млн українців користуються Інтернетом, проблема інформації та фейкових новин ще ніколи не була настільки актуальною, оскільки мають місце роздмухування паніки, применшення загроз, пошук панацеї, антинауковість та нісенітниця. Тому в нинішніх умовах населення є особливо вразливим до інформаційних небезпек [8]. Навіть ВООЗ в лютому 2020 р. було оголошено, що світ зіштовхнувся з «масовою інфодемією», внаслідок чого надмірна кількість недостовірних даних перешкоджає людям отримати адекватну оцінку подій у світі [11, с. 66]. Це, в свою чергу, підвищило рівень соціальної напруги. Тому вважаємо, що в курсі вивчення БЖД необхідно розглядати не лише пандемію коронавірусу в санітарно-гігієнічному чи лікувально-профілактичному контекстах, а й у контексті виникнення та поширення фейкової інформації з метою маніпуляції свідомістю населення.

Стрімка інформатизація не лише збільшила можливість масового дезінформування, а й призвела до появи кібербулінгу, розвитку синдрому цифрового слабоумства, комп'ютерної та ігрової наркоманії, суїцидальних квестів «Синій кит», «Червона сова» й ін., що теж потребує відповідного врахування у змісті навчання з БЖД. Адже, як стверджує І. Лубенець, однією з вагомих причин того, що дорослі (батьки, педагоги) не можуть надати адекватної допомоги представникам зростлого покоління, є відсутність у них відповідних знань та досвіду [7].

Нині для значної частини населення вже стало звичним як працювати, так і відпочивати за кордоном. Водночас значно збільшився товарообіг між державами й регіонами. Відповідно, оновився і спектр небезпек (незвична, а, часто, і небезпечна їжа, небезпечні природні явища, рослини, тварини, невідомі звичаї тощо). Відтак ми переконані, що зміст навчання з БЖД повинен сприяти формуванню безпечних моделей поведінки в нових чи малознайомих ситуаціях при перебуванні поза межами країни.

Однією з вагомих причин екологічної кризи є надмірне, неконтрольоване та бездумне використання отрутохімікатів (у сільськогосподарському виробництві, на приватних присадибних ділянках і, навіть, у кімнатному квітникуарстві). Проте, як зазначають Онофрій Т. Р., Коленда О. В. та Коленда Н. О., вже стало зрозумілим, що подальше нарощування хімізації веде у глухий кут [9].

Сучасною альтернативою багатьох отрутохімікатів є біопрепарати. Наприклад, навіть із таким злісним шкідником, як колорадський жук відмінно бореться «Актофіт», який є безпечним для теплокровних та не викликає звикання в шкідника.

Однак це відомо лише незначній частині населення. Тому вважаємо за доречне ознайомлення майбутніх фахівців із технологіями органічного землеробства.

Нині у змісті багатьох навчальних курсів безпечного, валеологічного та здоров'язберігального характеру наявні аспекти, що стосуються якості харчових продуктів, здорового харчування тощо, однак, недостатньо висвітленими лишаються аспекти, що стосуються посуду, хоча багато його поширених видів є шкідливими для організму [10]. Відтак це потребує відповідного врахування у змісті навчання з БЖД.

Прикрою реальністю нинішньої дійсності є стрімке поширення борщівника Сосновського [12] та амброзії полинолістої [13]. Борщівник Сосновського спричиняє опіки і при значному контакті з тілом може призвести навіть до смерті. Амброзія полиноліста спричиняє сильні алергічні реакції у період цвітіння, ускладненням яких стають запальні процеси. Проте кількість обізнаних студентів із небезпечністю цих рослин залишається незначною. Так, наприклад, студенти однієї з академічних груп розповіли, що під час туристичної подорожі по Закарпаттю їм дошкуляли комарі. Тому вони відмахувались від них вирваними великими листками, як потім виявилось, борщівника Сосновського. В результаті всі отримали опіки рук.

Розглядаючи небезпечні властивості амброзії полинолістої, кілька студентів дійшли до висновку, що саме вона є причиною алергічних реакцій, що проявлялись у них чи їхніх близьких улітку та на початку осені. Одна зі студенток разом зі своєю матір'ю зробили алергопроби і аналіз підтвердив алергію на амброзію полинолісту. Тому, на наш погляд, при вивченні БЖД студенти повинні усвідомити властивості цих небезпечних рослин та навчитись ідентифікувати їх за зовнішнім виглядом.

Багато хто утримує домашніх улюбленців, однак більшість не знає про те, що, окрім паразитів, вони є переносниками такого небезпечного захворювання, як токсоплазмоз. Токсоплазмоз особливо небезпечний для вагітних, оскільки провокує викидень або вади розвитку плоду [5]. Проте аналіз на токсоплазмоз вагітні здають, стаючи на облік у жіночій консультації, хоча зараження здебільшого стається раніше. Зокрема, одна зі студенток після пари з «Безпеки життєдіяльності», на якій розглядалося питання токсоплазмозу розповіла, що заразилася токсоплазмозом від подарованого їй kota-сфінкса. Інша студентка розповіла, що заразилася токсоплазмозом, ймовірно, в гостях у товаришки після прийняття ванни, де перед цим купали kota. Тому ми переконані, що при вивченні БЖД студенти повинні не лише розширити уявлення щодо захворювань, які переносять домашні улюбленці, а й почати усвідомленіше ставитись до майбутнього батьківства.

Висновки і подальші перспективи. Отже, адекватною відповіддю на появу нових чи зростаючу актуальність відомих небезпек є удосконалення змісту навчання з «Безпеки життєдіяльності». Зокрема, до аспектів, які зумовлюють необхідність відповідного удосконалення змісту навчання з цієї дисципліни для майбутніх педагогів ми відносимо: війну; світову пандемію коронавірусу COVID-19; стрімку інформатизацію; глобалізацію світового простору; низький рівень обізнаності населення з актуальними небезпеками та шляхами їх профілактики.

З огляду на кількість небезпек та мінливість нинішньої дійсності, ми не претендуємо на повноту висвітлення порушеного питання. Подальші перспективи вбачаємо у більш широкому дискурсі серед наукової спільноти з означеної проблематики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабчук Л. Р. Харчовий керамічний посуд як джерело кадмієвої інтоксикації людського організму. *Фізика і хімія твердого тіла*. 2017. Т. 18. № 3. С. 354–357.
2. Бокшиц О. М. Формування знань з безпеки життєдіяльності у студентів вищих навчальних закладів й заходи запобігання нещасних випадків на виробництві. *Молодий вчений*. 2017. № 9.1 (49.1). С. 5–8.
3. Гвозд'їй С. П. Відповідність викликам сьогодення як принцип добору змісту навчання у процесі формування культури безпечної життєдіяльності студентів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2016. № 4 (111). С. 43–49.
4. Клімова Г. П. Інноваційний розвиток вищої освіти України: методологічний аспект аналізу. *Право та інноваційне суспільство*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pric_2013_1_10.pdf (дата звернення: 4.02.2022).
5. Кудрявченко О. П. Вивчення шляхів передачі токсоплазмозу з використанням ПЛР. *Ветеринарна біотехнологія*. 2014. Випуск 24. С. 79–82.
6. Левик Б., Кривизюк Л. Аналітика цінності суспільно-політичних процесів на прикладі міжнародної військової співпраці Збройних Сил України у безпечовому і оборонному просторі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. 2020. Вип. 42 (56). С. 271–280.
7. Лубенець І. Кібернасильство (кібербулінг) серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Jurnalul Juridi National: teore si practica*. 2016. Junie. С. 178–182.
8. Мазур Є., Фурашев В. Фейкові новини стосовно COVID-19 в інформаційному просторі та їх вплив на населення. *Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері*: Матеріали науково-практичної студентської конференції (м. Київ, 12 травня 2020 р.): НТУУ КПІ ім. Ігоря Сікорського. Вид-во: «Політехніка». 2020. С. 62–65.
9. Онофрій Н. О., Коленда О. В., Коленда Н. О. Органічні технології як пріоритетний напрям розвитку сільського господарства Волині. *Органічне вироб-*

ництво: *освіта і наука*: збірник тез II Всеукраїнської конференції (м. Київ, 31 жовтня 2019 р.). Київ. 2019. С. 38–41.

10. Опасность тефлоновой посуды. *Великая эпоха*. 2015. 18 августа. URL: <https://www.epochtimes.com.ua/ru/zdorovyi-obraz-zhyni/opasnost-teflonovoy-posudy-115001> (дата обращения 4.02.2022).

11. Румянцева К., Фурашев В. Проблема фальсифікації даних під час пандемії. *Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері*: Матеріали науково-практичної студентської конференції (м. Київ, 12 травня 2020 р.): НТУУ КПІ ім. Ігоря Сікорського. Вид-во: «Політехніка». 2020. С. 65–67.

12. Соломійчук М. П., Кордулян Р. О., Гунчак В. М., Борзих О. І. Особливості статусу борщівника Сосновського в Україні та системний підхід у боротьбі та лік-

відації небезпечного виду бур'яну. *Передгірне та гірське землеробство*. 2020. Випуск 67 (II). С. 198–214.

13. Солоненко В. І., Атаманюк О. В. Явище амброзії полинолістої (*Ambrosia artemisiifolia* L.) як проблема загальнодержавного рівня: загрози, тенденції, наслідки. *Сільське господарство та лісівництво*. 2019. № 12. URL: <http://forestry.vsau.org/storage/articles/November2019/ZASLmG8K5ggPkXwVuK1E.pdf> (дата звернення 5.02.2022).

14. Червінська І. Б., Никорак, Я. Я. Модернізація змісту підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Наука і освіта*. 2011. № 4. С. 464–467.

15. Яковлева И. А. Организационно-педагогические условия формирования культуры здоровья студентов: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. 2007. Красноярск. 29 с.